

**De Rebus Iaponicis, Indicis, Et Pervanis Epistolæ
Recentiores**

Hay, John

Antverpiae, 1605

Sententia Avtem Epistolæ erat hæc.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61204](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61204)

constratae erant anaclynteris vel peristromatis more Iaponico, trium digitorum spissitudine. In parietibus nihil apparebat praeter aurum & elegantissimas picturas.

Pater verò non antè ad salutandum Quabacōdonum accessit, quam per Lusitanum quendam ei obtulisset Viceregis epistolam inclusam arcula, quæ intus aurea tela, foris serico viridi, laciniis auratis argenteisque distincto rosulis, vestita erat; scripta erat epistola in membranis vndique minio illitis; appensum erat sigillum aureum theca attalica opertum. Atque hoc ritu oblata est epistola Quabacōdono. Magni enim faciunt ceremonias externas Iaponi, & pluris aestimant litteras cum simili caerimonia oblatas. Quare & singularem commissionem Vice rex dederat Patri.

SENTENTIA AVTEM EPISTOLAE

erat haec.

DOMINE, etiamsi propter regionum distantiam nulla hactenus intercesserit inter nos cōmunicatio, nihilominus ex litteris Patrum, qui in tuis istis regnis degunt, cognouimus res fortiter à te gestas, insignes victorias, famam nomēque immortale Excellentiae vestrae, cuius rumor iam remotissimas qualque regiones penetrauit. Deinde quomodo imperio suo omnes Dominos, quotquot versantur in quatuor Iaponiae partibus, subiungarunt; res sanè in hunc usque diem nunquam audita, & summa admiratione digna, ad diuini erga te nutus ac fauoris singulare argumentum. Quare hoc nuncio audito magna sum voluptate affectus, maxime, dum à Patribus quoque intelligo, quanto favore eos prosequatur Excellentia V., cuius beneuolentia & permissione, secundum rationem instituti sui, omnibus Euangelium, hoc est veram ad salutem viam, annuntient. Hi enim tanquam veri religiosi totum mundum obeunt, ut omnibus hominibus, ambulanti in tenebris errorum, veritatis lucem patefaciant, & ad felicitatem aeternam traducant. Et quia rogarunt me, ut scriberem ad Excellentiam V., simulque mitterem Legatum ad agendas ei gratias, id nunc pro mea singulari affectione per P. Visitatorem praestare volui, cui hoc onus imposui, quod iam alias in Regnis Excellentiae V. fuisset, inibi quoque cognitus esset, hacque praesente epistola enixè peto ab Excellentia V., ut in posterum tam P. Visitatorem, quam alios omnes Patres in Iaponia agentes, maiori velit favore & beneuolentia prosequi, quare mihi gratissimum faciet. Mitto autem Excellentiae V. in amicitiae testimonium

duos enses, binos sclopos nouæ formæ, bina arma, equotum cum suis ornamentis, quatuor peristromata auro picta, ynam macharam, qua potest seruire pro sclopo, & militare tabernaculum. Ex India, anno 1587.

D. DVARTES DE
Menses.

HÆC erat summa Epistola, ad phrasin Iaponicam accommodata; cuius exemplum idiomate & characteribus Iaponico epistolæ erat coniunctum, & attalicæ thesauri clulum. Oblata epistola, Quabacondonus diu multumque attentione & curiositate omnia considerauit; post prælectam rem translationem Iaponicam, P. Visitator, duce cærimoniarum Magistro, per medium Dominorum confessum ascendit usque thronum Quabacondoni, & aperiendo caput more nostro, reuerentiam ei exhibuit, & mox in suum locum deductus eadem regione Quabacondoni sederet. Deinde accesserunt duo Reges Patres, qui præstita simili cærimonia, sessum receperunt in Patrem, sed gradu paulo inferiore. Post hos deinceps secuti quatuor Domini Iaponenses, cum omnibus Lusitanis, qui cum eo & quini, præstita eadem reuerentia, singuli suis locis collocati. Omnibus his humanitatis officiis, nouisque gratiis, mirum in modum cum Quabacondono recreati omnes qui aderant Iaponiæ Principes. Ac mox iuxta morem Iaponicum multiplici cærimonia prodire Sacansuchi & Sacansuchi (ritus is est huic genti celeberrimus) inuitantes hospitem, ferendo illi porum & cibum, manu propria vel aliena; probo autem offertur aliquid exiguum ad prouocandum appetitum, tum Sacansuchi paruulum craterem inauratum & decoratum, quem honoris causa Dominus cuiusdam regni porrexit Quabacondono, qui cum parum bibisset, traditus fuit de manu in manum tribus proximis Dominis. Quæ peracto, crater recenti vino impletus est, & Quabacondonobente, P. Visitator iussus est e loco suo adire thronum, ubi propria manu ei porrexit Sacanam, quæ res est exigua, non utilis fructui, ut ea vesceretur, atque hoc summi fauoris & honoris loco in Iaponia ducitur; unde ne quidem primis illis Regibus Dominis eum derulit. Pater autem magna cum reuerentia, hincque cærimoniis Sacanam accepit, atque item craterem.

hæc aguntur, apparent equites duo cum duabus grandibus mensis, in quibus erant centum laminæ argenti; accessit & tertia, in qua erant quatuor vestimenta serica, hæc omnia ex parte Quabacondoni oblata sunt P. Visitatori, qui novis cum singulari reuerentia gratiis actis, in suum locum rediit. Idem fecere duo reliqui Patres, quibus cum Quabacondonus per Sacasuchum Sacanam dedisset, unicuique obtulit mensam vnâ cum 100. argenti laminis, & duas vestes sericas. Deinde accedentibus Dominis Iaponensibus cum omnibus Lusitanis, cuique dedit vnâ vestem, & quinas argenti laminas: duobus verò fratribus, qui interpretum loco aderant, dedit 30 laminas & vnâ vestem. Summa fuit duorum milium quadringentorum nonaginta quattuor ducatorum. Nam quæque lamina valebat quatuor scutatis & tribus iuliis. Quibus muneribus, iuncto honore, quo data sunt, existimatus est Quabacondonus præter morem fuisse munificus & liberalis, eo quod in nulla vnquam legatione tantam liberalitatem demonstrasset.

Peracta hac tota caremonia, Quabacondonus vnum è tribus Dominis sibi vicinis, nomine Acciuteum, vocauit, & simul alium quendam è tertio ordine, per quos (vt suum tueretur honorem, nam in Iaponia illud dignitatis maioris signum est) indicari iussit Patri Visitatori, se plurimum eius aduentu recreaturum: & cum veniat è regionibus admodum remotis, se libenter ei ostensurum ædificia Meacensum, nisi superioribus bellis ita vastata fuissent vt penè pudeat, ea exteris ostendere; licet speraret planè in meliorem formam breui restituenda, addebatque se vehementer desiderare, vt in posterum maior inter se & Viceregem consuetudo firmaretur. Ad quæ respondit Pater, non posse se suæ Excellentiæ pro tanta beneuolentia tantisque beneficiis parem rependere gratiam, iisque facillè declarari magnitudinem imperii ipsius, & nomen æternum, seque huius rei apud Viceregem plenam facturum testificationem. Deinde iterum eisdem Dominos ad Patrem misit, vt pro muneribus oblatis gratias agerent, tum quod pretiosa, tum quod in Iapone noua & inuisa essent. Quo facto, surrexit, & propiùs accedendo Patrem, ei dixit, vt cum Dominis istis Iaponiæ principibus recreationis causa nonnihil hareret: & sic recepit se intro.

Ac mox illata sunt tabulæ quadam quadratæ, recens fabrefactæ, quarum vsus solet esse in similibus conuiujs: etiam si in hoc, fuerit numerus æquò maior. Nā primū allatæ sunt tres tabulæ, quarū quæq; habuit tria fercula diuersa, & in fine omnibus por-

rigebatur potus. His successerunt quinque alia tabulae, cum
iisque variis cibis. Magnum erat conuiuium, & eorum quatuor
sa ministrabant, silentium, tamque parum comedebant, ut
carimonia, non pro necessitate viderentur comedere. Quo
ordinem attinet, primum locum tenebant cœlo Domini
di ordinis supradicti, vnâ cum Patribus. Tertiū ordinis
mini non comedebant quidem, sed tamen habebant quā
dignitatem secundū locum. Vltimo loco comedebant Lu
ni cum quatuor Dominis Japonensibus.

In fine prandii prodiit cum vestitu ordinario Quabacondo
nus, relicto habitu Quabacū, & sedit vicinus loco, in quo
bant Patres, caputque magna familiaritate loqui cum P. Vi
tore, multasque proponere quæstiones, quarum responsis
cè se recreari ostendit. Tum applicuit se Lusitanis, à quib
rem multa est percontatus. Sigillatim autem diutius egit
Dominio Mantio, cum magni amoris significatione, dixit
se cognatum eius restituisse Domino Flungensi, & si velle
manere in aula, se ei omnia officia delaturum, & ut faceret,
hementem vixit. At quia alia cogitationes erant D. Man
tam prudenter & comiter respondit, ut ipse Quabacondo
eius rationes approbaret. Petiuit deinde multa etiam mi
à Domino Michaële; ut de nomine eius & cognomine, an
set cognatus D. Proasii? ita ut coactus fuerit dicere, parent
suum genus ducere ab Arima. Vnde subiicit Quabacondo
Mihī videntur isti Domini de Scimo valde familiares esse
tribus & Viceregi Indiæ. Interea remota sunt mensæ, re
tentque ad locum Patris Visitatoris, iussit vocari quatuor
minos Japonenses, ut audiret eorum Musicam, quam in Eu
ropa didicissent, allatumque est confestim ingens cymbalum
barbiton, aliaque musica instrumenta, tantaque attentione
voluptate ludentes auditi sunt à Quabacondono, ut tertio
sint eandem repetere cantilenam. Deinde singula instrumenta
in manus accepit, & multa ad ea pertinentia quæsiuit. Den
que dixit, maiorem in modum se latari, ipsos esse Japoni
subindicans, se velle eos retinere in aula sua; quæ res & P. Vi
torem & ipsos Dominos Japonenses non paruo dolore affe
cit. Et post diuturnum colloquium P. Visitatori dixit, se vel
deinceps magnam cum Vicerege colere amicitiam, magni
facere munera, quæ misisset. Itaque mandat, ut in magno quo
dam atrio tentorium explicaretur, & equus Arabicus pro
duceretur, qui suo incessu & forma corporis ita placuit, ut
deretur

deretur omnibus donis illum anteferre. In summa, toto eo die
ita se affectum ostendit, ut nihil illi gratius contingere potuisse
videatur. Postreus duobus Cinghis mandavit, ut Patri &
Lusitanis palatium suum spectandum præberent, cuius ele-
gantiam, ordinem, & opes valde sunt admirati. Nam etsi Domi-
norum palatia pauca habeant tabulata, imò communia domi-
cilia constent vno tantum solario, ob crebros terræmotus, &
quia tota sunt lignea: Quabacondoni tamen palatium, quia plu-
ribus contignationibus constat, omnibus ædificiis supereminet.
Et generatim loquendo, tantus est nitor omnium, quantus
vix credi potest, mira proportio & similitudo vnus cum alio,
instructa architecturæ ratio. Stant quatuor aut quinque palmos
exaltata ædes supra terram ob nimiam soli humiditatem, asseres
affixi terræ constrati sunt tatamis (id storearum genus est) octo
palmas longis, latis quatuor, & tres digitos spissis; sic ut non opus
sit ibi sedibus, scamnis, lectis; sed nec curant istas nostras com-
moditates, quia quicquid tandem agant, recumbunt in his
storeis.

Conspicito palatio Quabacondonus P. Visitatori abeundi po-
testatem fecit cum magna benevolentia significatione, dicen-
do se cum iterum inuitaturum, & sub noctem iussit ad se vocari
quendam fratrem nostrum, cum quo in mediam usque noctem
sermonem produxit: & inter alia affirmavit, se cogitare de mune-
re nobilissimo ad Viceregē mittēdo, sic ut speraret se in omnibus
posse excepto solo equo & epistola euadere superiorem: & subi-
tò curauit confici memoriale omnium rerum, quas mittere cogi-
tarat, etsi postea in aliquibus mutarit. Postera luce à prædio eun-
dem cum D. Mantio reuocari voluit, ut ipsum docerent rationē
dirigendi horologii, quo Pater eum donarat. Sicque abiit dies, &
post mille quasiunculas consilium suum de occupanda Cina eis
patefaciebat, addebantque Patres Bonziis esse valde exosos, quod
causa essent, ut templa eorum euerterentur, & omni autoritate
apud populum exuerentur.

Curauit deinde vocari varios opifices, mandando illis, ut res
diuersas cōficerent oblatione regia dignas, decernebatque tem-
pus, quo opus absoluerent; ac ut statim initiū facerent, dedit eis
decem laminas auri, & centum argenti, quæ efficiunt summam o-
ctingentorum sexaginta ducatorum. Sed & iteratò egit cum D.
Mantio, ut cū sociis suis in aula maneret; placuerant enim ei mu-
sica instrumenta, & profectio eorum tam longinqua; verum
ille sapienti sua responsione Quabacondonum reddidit
conten-

contentum. Denique dimisit hominem commendans ei, ut
 caret P. Visitatori, se die insequentem iter institutum verum
 gnus Ouarense, quatuor dierum intervallo a Meaco distans
 ubi hærendum sibi sit dies aliquot; ipse autem, quandoque
 navis depulsa sit, commorari possit aut Meaci aut Vlacæ, et
 id magis placeret, redire Nangasachum, se suo tempore
 rum responsum & munera pro Vicerege. Hic eximius fatus
 honor eo maius pondus habuit apud omnes, quo minus
 expectatus, & plurimum iuuit Iaponiorum conversionem.
 ii Iaponii, qui nondum audiuerunt, vel certè auditam non
 ne cognouerunt Euangelii prædicationem, ut mirum in modum
 pascuntur honoribus, ita existimant fidem nostram hoc ante
 lere sectis reliquis, quo amplior honor à Dominis Iaponien-
 latus est eius Ministris vel prædicatoribus. Quæ de cælo
 confestim rumor per omnem Iaponem percrebuit, Patres
 suæ libertati restitutos; tantisque lætitiis inceserunt Christi
 ut inceperint erigere Cruces, aliæque edere signa summa
 tranquillitatis. Et si qui intus & in cute Quabacondonum non
 probè intelligerent, cum nihil cogitare de Patribus restituen-
 nam & principio exceperat, ut ne Legatus de hac re secum
 ret, nec aliud videbatur Dominis Christianis, quam nocere
 tius posse, quam prodesse sermonem de hoc argumento in-
 tum. Quare neque verbum pater de hoc fecit, expectans, dum
 ipse indicaret quid ipse in animo constituisset. Videtur autem
 tu diuino factum, ut cum hac Legatione nondum fieret restitue-
 tam multa bona, eaque maximi momenti, inde sunt conse-
 ta. Imprimis enim furor Quabacondoni, qui post persecu-
 nem indies magis augetur, plurimum fuit compressus, de-
 de, ut iam diceretur, cum in præsentia eius, Patres falsò delati
 sent, ab acerba quadam clade inferenda abstinuit, dicens, non
 tentandum, dum Legatus adhuc versatur in Iapone; post
 eius discessum se velle, quæ cogitasset exequi. Quamvis per
 melius informatus à Ioanne Rodriguez fratre nostro, munitus
 quoque variis à Patre missis, Christianorumque Dominorum
 mone inflexus alienationem omnem deposuerit; ac palam
 semel affirmaret, Patres esse immunes ab omni culpa, ipsos hu-
 legationem procurasse; posse Nangasachi remanere decem
 cios P. Visitatoris, quare causa tota Patrum caret omni pe-
 culo, & Domini Christiani multo, quam antè, sunt se-
 riores.

Alter bonus effectus, qui hinc consecutus est, fuit commu-

tranquillitas, nouusque animus omnium Christianorum. Cum enim viderent Quabacondonum placatum, prorsus confidebant, propter legationem, & Viceregis dona, & expectationem noui responsi, nullum progressum furoris futurum: maximè autem ab aduentu Iacondoni in hæc regna de Scimo clariùs eluxit diuina prouidentia: nam ingens & Patres & Christiani adiissent vitæ periculum, si P. Visitator Nangasachi non remansisset, cui, quoniam cum nomine Legati multos secum publicè habebat Patres & Christianos, nihil molestiæ illatum est.

Quo verò tempore commoratus est Meaci, magnus ad eum fuit concursus, tum Dominorum tum Equitum, qui curiositate allekti, ventitabant visendorum Lusitanorum causa, maximè autem colloquendi cum quatuor Dominis Iaponensibus, multique obstupefacti commemoratione rerum, quas narrabant, eos in suas ædes inuitabant. Hæsit P. Visitator Meaci ipsos viginti duos dies a Quabacondoni discessu. Quo interuallo tantus numerus hominum vtriusque sexus ex diuersis partibus confluit, ut videretur continuata processio, & certè nutu diuino factum videbatur, quòd hoc tempore abesset Quabacōdonus: si enim præsens fuisset, facile potuisset in notitiam tanti concursus venire, ac suspicari non esse adhuc secutam Patrum restitutionem. Et quanquam, ut Christiani suam consolationem acciperent, in ordinem ita redacta sint omnia, ne nimia esset concursatio in platea, in qua habitabant; nihilominus, cum visendi Patris ergò inde à 15. 20. & 30. aduolarent leucis, tantum accreuit numerus, ut à summo diluculo usque ad mediū insequentis noctis opus fuerit Confessionibus eorum audiendis vacare. Ac quamuis quotidie tria Sacra in tribus locis fierent, tamen tantus conueniebat communicantium numerus, ut locus non caperet omnes, nec omnium desiderio fieri satis posset. Lusitani certè non parum demirati sunt, deflagrante adhuc persecutione inter medios Ethnicos, tantum esse Christianorum ardorem: maximè cum Quabacōdonus, euersis templis & domibus Christianorum, manifestum se hostem Christianorum Patrumque esse abundè satis declarasset.

Pater Visitator, etiamsi in propria persona nullum ipse, præter Quabacondonum, inuississet, mandabat tamen visitari & alios Dominos. Sicut è contra fuit ipse visitatus à diuersis Dominis Ethnicis: cumque iussisset visitari Dainangandonum nepotem & hæredem Quabacondoni, ita grato animo accepit hoc officium,

ut etiam

vitæ munere Iaponico compensarit. Curauit quoque in
 Morindonum nouorum regnorum Dominum, qui post Quabacondonum & Fachicondonum 13 regnorum dominum (con-
 coniux est filia adoptiua Quabacondoni) habetur potens
 mus. Idem præstitit aliis multis Dominis, quorum quidam
 in propria persona inuiserunt, congratulatiq; sunt, quòd
 ta humanitate & honore esset a Quabacondono receptus,
 dicantes se magno desiderio teneri nostræ restitutionis.
 cerè si tunc fuisset restituti, multi magni Domini prop-
 opinionem, quam habent de fide nostra optimam, Christi
 aggregassent. Nonnulli occultè aures præbuerunt Catechi-
 doctrinæ, interque eos filius Maiendamæ Saimon trium reg-
 rum Domini, & Quabacondono admodum familiaris. Quo-
 uenis secum habet Darium Patrem Iusti Vcondoni, quor-
 nempe columnarum Christiani populi, industria Maiendamæ
 Saimon cepit affici erga religionem Christianam, & audito
 Verbo, tantum profecit, ut planè cogitaret de ineunda nostræ
 ligione; verum quia erat inter viros Principes totius aulæ,
 magnæ mutationis periculum timebatur, si res in pub-
 cum venisset, in aliud tempus magis opportunum eius bap-
 mus est prorogatus, venitque ipse salutandi causa ad patrem, cu-
 que se discipulum ingenuè professus est. Idem fecit magnus
 dam Dominus regni Vnolci, qui opera Vcondoni adductus
 nostros audiendos manus quidem dedit, sed eadem de cau-
 qua prior, initiationem suam distulit. Sed & alii minorum ge-
 ritum equites veritati cesserunt, & sacris vndis tincti sunt. Qui
 si prædicationi via liberior paruisset, multo maior neophytorum
 numerus fuisset. Sed propter impendentia discrimina sensim pro-
 grediendum erat.

Venit quoque honoris causa ad Patrem Nabunangæ gen-
 Findanocâmon, qui paulo ante inchoatam persecutionem factus
 erat Christianus; & tunc quidem tantum erat Dominus vni-
 Partis regni Isce, nunc verò Quabacondonus in Oiu. decem an-
 pliùs partibus eius Dominatum auxit, atque idcirco inter ma-
 ximos Iaponiæ Principes numeratur. Singularis amicus est
 condoni, & bis salutatam venit Patrem, promisitque, cum per-
 pus licebit, magnam in sua ditione hominum conuersionem,
 que aduocaturum multos Patres. Itaque ex omni parte patefacta
 est ianua ad conuersionem vniuersæ Iaponiæ.

Hoc ipso anno Quabacondonus Meaci rem planè nouam ag-
 gressus est. Ut enim illustrem nominis sui relinqueret memo-
 riam

riam, totam Urbem ingentibus fossis circumdedit, & ut Meacum renouaret, voluit Bonzios suis sedibus vel paræciis desertis in vnum simul domicilium, prope dictas fossas, cōmigrare. Quod mandatum etsi fuerit durissimum, nec facile ab vllō vnquam alio executioni commendari potuisset, tamen paucorum dierum intervallo celerrimè, cum magno Bonziorum dolore, perfectum. Quæ res dejecit omnino Bonziorum animos, tam propter acceptam contumeliam, quasi è societate hominum essent exturbati, & instar pestiferorum aut leprosoꝝ in separatum locum compacti; mille ipsorum sectis in vnum quasi chaos reductis: tū etiam, quod ereptis iam antè annuis redditibus, nunc paræciis quoque destituti, omni prorsus præsidio atque elemosynis priuentur. Quare nonnulli eorum, cū templa sua reedificare non possent, nouum vitæ genus complexi sunt; alii verò in magnas angustias reducti sunt, exiguumque hominum habent concursum, & paucas elemosynas: Quibus rebus, mirum est, quàm magna pateat via ad conuersionem Meacensium, vbi initio magna erat in Euangelio disseminando difficultas, propter summam Bonziorum cum ethnicis coniunctionem.

Iam multa particulatim cum magna ædificatione commemorari possent de Christianis, qui in illis regnis commorantur. Sed, cū annuæ hæ multam suppeditent materiam ad scribendum, illis necesse est supersedere. Tantum describam, quam rationem tenuerint in spiritu fouendo & conseruando Christiani in ipso persecutionis æstu, confecerunt inter se quasi quoddam Sodalitium, Dominicis diebus in vna aliqua domo conuenere, magnamque partem diei consumpsere in pertractandis rebus ad salutem animæ pertinentibus, nunc legendo librum aliquem spiritualem, & conferendo de lætione audita, nunc simul orando, Deoque commendando populum Christianum, Patrumque liberationem: celebrando item in eisdem domibus festa totius anni primaria; & per Quadagesimam feriis sextis disciplinam faciendo, idque ad effusionem sanguinis, maximè Hebdomada sancta. Memoriam enim retinent Calendarii, cuius exempla idiomate Iaponico impressa iam misimus. Ac Meaci quidem eiusmodi visuntur septem vel octo Congregationes, non virorum modò, verum etiam, licet separatim, seminarum, quæ his exercitiis vtuntur. Ut autem possint in illis perseuerare, Dei prouidentia factum est, ut singuli cœtus quosdam habeant zelo præstantes, quasi congregationis Capita, quos cæteri magno amore & honore comple-

complectuntur. Quidam ceteris doctiores etiam concionantur, & Christianam doctrinam tradunt, atque ita non solum nutrant Christianos, verum etiam institutione sua multos noviciunt Christianos quotannis. Inter hæc capita præcipuus est Iustus Vcondonus in regno Cangano, qui non solum Spiritualibus sed etiam temporalibus, contemptis periculis & damnis, suisque afflictis adiuvit. Is nunquam se a latere Patris, quamdiu Meci fuit, dimovere voluit. Eadem caritatis officia exercet Iustiter Darius in regno Ieteu, qui etsi sexagesimum ætatis annum cesserit, tamen pedibus media hyeme iter plusquam quinquaginta leucarum per densas niues confecit, ut viseret Patrem Meum, ubi etiam usque ad abitum remansit. Idem in regno Sacai præstat Iacobus Fabianus Rioques, qui ædes suas convertit in templum vno altari instructum, eoque precandi causa Christiani confluunt, & dum vicini eius Ethnici eisdicunt, si res perveniat ad res Quabacondoni, fore ut in crucem agatur, respondet, hoc sum omnino se desiderare. Nec minus eodem in genere Ouarilaboratur ab Augustino Ecunocamindono, & in regno Vaua à Paulo Zamanachi, ubi licet exul inter medios viuens Ethnici Christianis sacris plures quadraginta initiavit, & in religionem tiamnum conservat. In regno Omi est Christianus nomine Bonifacius, qui eodem spiritu impulsus è domo sua fecit Ecclesiam, & veteres Christianos in fide conservat & fovet, & multos veteribus noviciis adiungit. Idem in regno Ouari præstat quidam antiquus Christianus, dictus Cōstantinus, & in regno Mino, cæcus nomine Iulianus, qui magno cum fructu, ad mortem usque, etiam in persecutionis, ingenti numero auxit Ecclesiam in diversis locis. In ditionibus Tacazuchi, quæ fuerunt Iusti Vcondoni, loca quædam omnino integra manent & inuiolata a defectione, cum magnis constantiæ argumentis. In regno Amangucciorum adhuc vivunt Gregorius & Petrus antiquissimi Christiani inde à P. X. Martini & Cosmi Turriani temporibus, qui utcumque sustentant Christianorum reliquis. Itaque Deus omnibus Christianis per lapsum niam dispersis, ubicumque patres sedem figere non possunt, reliquit remedia & adiumenta. Neque parum rem Christiani iuvant, quod diuina gratia opitulante, quidam Christiani non constituntur favore Quabacondoni, ut Augustinus Ecunocamindonus, & pater eius Ioachimus Riufa, & Quambioiendoni. Breuiter, omnes primarii Christiani generatim in hac persecutione diuinam experiuntur providentiam & curam, licet nimis exulent, aliisque Dominis seruiant, omnes tamen propriis

hoc, facultatum incremento præter morem remunerati sunt. Quare neque ullus est Iaponiæ Dominus alicuius momenti, qui non habeat secum aliquos Christianos magnæ autoritatis: ut omitterem alios ad excellum dignitatis gradum euectos. Ex utroque ergo Christiani, & quod manifestissimam cernant Dei providentiam, & quod Patres in Iapone remanserint, summam percipiunt consolationem.

Elapsis 22. diebus, omnibus Dominis Christianis visum est, expedire ut P. Visitator, quandoquidem tanto honore exceptus esset, non præstolaretur reditum Quabacondoni, ne tanti lucri forte iacturam faceret, si enim in reditu suo eosdem fauores non continuaret, futurum ut tota legatio veniat in contemptum. Pater itaque misso quodam in regnum Ouari, ad petendam à Quabacondono licentiam, transit per Ozacam, ubi octo dies est commoratus, & novus concursus factus plurimorum fidelium, qui deinde in discessu Patris mirè collocrymarunt. Quid facient, si abstrahatur ab eis & Pater Organtinus, quem maiorem in modum, ob diuturnitatem temporis, quo eorum curam habuit, amant & reuerentur? Hic Pater remansit cum fratre Ioanne Rodriguez, & ut Patris Visitatoris interpret, secundum ordinationem Quabacondoni, palam erat notus. Verùm quantumcūque Pater ille vereretur in magno periculo, tamen Pater Visitator voluit eū Christianis, propter importunas eorum preces, sed post aduentum fratris Ioannis Rodriguez, relinquere.

Digressus Ozaca Visitator, paucis diebus attingit Firandū, Ethnici cuiusdam patriam, qui semper fuit capitalis Christianorum inimicus. Ibi degit Domina Mezia, D. Bartholomæi Omuradoni filia, matrimonio copulata cum unico filio & hærede Domini Firandensis Ethnico & nostræ religionis inimico, quæ licet 17 ætatis annum non excedat, tamen tanta valet prudentia, & in fide constantia, ut multos etiam famulos Christianos hactenus in religione fouerit; imò & totius patriæ Christianis omne detulerit patrocinium; etsi ea de causa magnæ illi perferendæ fuerint calamitates, & maximè post defunctum suum patrem, Dominum Bartholomæum. Nam omnes semper artes ad eam peruertendam adhibuit, occasione huius persecutionis, infinitis iniuriis & contumeliis onerando Christianos, ipsique prohibendo omnem cū Patribus communicationem, Confessionem, & Missam at illa, virtute plusquam mascula à Domino ei communicata, prudentissimè semper oblectata marito est, nonnunquam audacter respondendo, se malle millies oppetere mortem, quàm in minimâ re sacrę

nostræ Legi contrariam consentire. Unde habebat domi Oratorium pulcris & deuotis imaginibus ornatum, in quod orandi causa frequenter se recipiebat. Solabatur quoque se reliquiarum craterum thecis, & granis benedictis, & responsis nostrorum Patrum ad suas litteras, ad quos crebrò scribebat, nec solum ad Patres Arandenses, sed etiam ad P. Visitatorem & P. Viceprovincialem. Patres verò Omurense non solum scribebat, sed etiam elemosynas pauperibus distribuendas mittebat. Denique patientia Christianaque prudentia id in animis hominum effecit, ut amaretur à quàm plurimis, ac etiam maritus iam eò deductus sit, non dubitetur, breui fore Christianum. Exemplo huius bonæ minæ in eadem constantia persistit Domina Grazia filia Achæ (qui occidit Nabunangam, & paucos dies imperium totius pontis obtinuit, cum prius esset rex Tahgi) quæ, etsi vxor sit iusdam Domini gentilis inter Iaponios ferocissimi, ut tamen agnouit alicubi agi de rebus fidei nostræ, ita commota est, ut ipsa non posset, mitteret suam quandam feminam, quæ lectione Catechistica interesset, ex eaque postea audiret, quicquid dictum esset, tantumque profecit, ut, cum aliter non posset, per litteras ad tres datas facultatem impetrarit, Baptismum accipiendi à praedicta femina Christiana; quod fecit, non sine ingenti vitæ periculo si marito innotuisset. Magnæ certè nobis voluptati est, videmus minas tanta pietate animique fortitudine inter medios Ethnicos praeditas, & in primis hanc Graziam, quæ nunquam vel fratrem vel fratrem vllum de Societate conpexerat, nec aliud de rebus fidei cognorat, quam quod à femina illa didicerat, & ex litteris Patrum, tractatibusque spiritalibus, quos ad eam miserando Pater cum quatuor Dominis Iaponensibus abiit Nangichum, ubi magna lætitia excepti sunt à Patre Viceprovinciale, aliisque Patribus & fratribus, qui ibi degebant: inde verò duodierum intervallo P. Visitator ad visitandum Collegium Canonicum concessit. Quæ verò restant de successu Legationis, intelliguntur ex rebus particularibus Collegij & Residentiæ Arimensis.

DE COLLEGIO CANZVCANO, QVOD NVN
est in Amatussa, & de alijs Residentiis ditionis Arimensis.

IN aduentu Patris, ad hoc Collegium ingens gaudium Patribus & fratribus obortum est, qui numerum quadragessimum tunc excedebant: cum in coniuncto seminario censerentur alumni circiter nonaginta. Et quia Dominus Protasius Arimensis

donus ex graui morbo, quo decubuerat, adhuc languebat, nec poterat tam citò Patrem inuifere, mifit certum hominem, qui renuntiaret, fe quamprimum per vires poffet affuturum. P. autem Vifitator de eo conueniendo cogitans, non exiftimabat id temporis publica & folemni Carimonia, (quemadmodum alioquin decebat) lignum S. Crucis, enfem, pileumque, quæ S. D. N. Xiftus V. per Dominos Iaponios ei miferat, effe porrigendum, tum quòd agitudine dicta detineretur, tum quòd Quabacondonus nihil dum de tyrannide fua remiferat; quare fi res hæc innotuiffet, facile poterat D. Protafius in aliquod venire difcrimen. Verùm ipfe nullo modo voluit rem hanc fine debita folemnitate perfici, maxime quòd tunc Arimæ nulli effent externi, confideretque planè fubditos fuos non effe rem publicaturos. Deinde aiebat minime conuenire honori fuo & exiftimationi, fi dum fua Sanctitas tanta beneuolentia & gratia ipfum profequitur, mittendo thefaurum tam preciofum ligni S. Crucis, non omni, qua poffit, celebritate, illum reciperet; quare & volebat omnes equites & Dominos fuaëditionis primarios conuocare, & magnum quali feftum inftituere cum folenni proceffione & magnifico apparatu. Sed quia res erat periculi pleniffima, facileque poterat ad aures Quabacò doni perferri, poft varios difcurfus & nuncios hinc inde factos, decretum eft, vt actio hæc inftitueretur quidem cum folemni carimonia, fed intra Ecclefiam: proceffiones autem cum feftis publicis non celebrarentur, nifi poft P. difceffum, idque eo nomine quòd Dominus Protafius fanus Meæco reuertiffet. Cùm ergo Arimænfis Ecclefia, alioquin ampla, referta effet populo; multique alij effent in porticu, & circum aram maximam, tabulæ impofita ftaret dona fua Sanctitatis ad D. Protafium, præfentibus quoque quatuor Dominis Iaponenfibz vefte pretiofa amictus, cum organorum aliorumque instrumentorum itreptu inchoata eft Miffa folemnis, facris operante Patre Vifitatore, cui feruiebant Seminarij alumni. Deinde habita concio eft, in qua declaratum eft, quis fcopus quatuor Dominorum Iaponenfiũ in hac Legatione fuerit; cur tantus honor in vrbe Romana eis delatus, nempe vt nouellorum Christianorum animos fua Sanctitas magis ad pietatem accenderet: nec aliam caufam effe, cur honoris caufa Domino Protafio, per nepotem fuum Dominum Michaëlem, hæc munera miffiffet. Prolixè quoque expositum fuit, quanto in pretio Sanctæ Crucis lignum femper fuerit, fic vt nunc nunquam fuerit, nifi ad Principes magnæ dignitatis. Aderant ergo præftituto tempore, vti erat conftitutum, Iaponenſes Domini:

Dominus Michael solenni ritu ferebat suæ sanctitatis breue, inpositum arcule valde elaboratæ, & precioso velo contextæ, stipulæque alijs dominis. offerebat D. Protasio agenti in Sacello maiori, qui magna reuerentia & submissione prosternendo se ante Sanctitatis Breue, (quod summæ reuerentiæ apud Iaponios in eum est) arcula manu apprehensa, & in caput sublata, Breue accepit, & Patri cuidam ponè astanti dedit, qui illud clara voce latine legit, Patre Visitatore interim, cum pluuiali splendido, quod Sanctitas in Iaponem miserat, cum Diacono, subdiacono, alijs ministris proximè aram sedentibus. Lecto breui latino, lectum eiusdem exemplar idiomate Iaponico à quodam fratre. Comruit deinde Dominus Michael ante Patrem, tenens manu gladiu euaginatam; Dominus verò Mantius cum galero; Dominus Martinus cum vagina gladij argentea inaurata, & denique Dominus Iulianus cum Breui, nam lignum sanctæ Crucis relictum est in altari. Post hæc subito Dominus Protasius cum prodiiisset, & genibus ante Patrem flexisset in altaris gradibus; Pater se erexit, & recitatis primùm aliquot orationibus ex Rituali Romano, reuerenter accepit sanctæ Crucis lignum, quod erat insertum fusili ex ære Crucis, in cuius summitate erat Crucifixus & catena aurea, quam cum monstrasset, Dominus Protasius iterum in terram veneratibus se abiecit. Pater deinde illud capiti eius imposuit, postremò in collum his verbis iniecit: Accipe Lignum sanctæ Crucis, &c. quæ sunt in eodem Rituali. Secundò Pater accepit ensẽ manu Domini Michaelis, & Domino Protasio porrexit, dicens: Accipe gladium, &c. Denique galerum capiti eius imposuit, dicens: Accipe pileum, &c. Tum Dominus Protasius reuerentia eadem reuerentia, more Iaponico se submitiendo, accepit benedictione à Patre, se erexit, & in locum suum rediit, ensẽ manu Domino Leoni, pileum verò D. Sancio, fratribus suis. Vaginis verò ensis præcipuo cuidam genero suo; qui manibus, toto solennitatis eodem tempore locatum erat in Domini Protasij conspectu. Tanta autem fuit lætitia Equitum, Dominorum, & aliorum, qui maximo numero ad hanc actionem confluerant, ut viderent à Christi Vicario, tam nouo & inaudito honoris generis Dominum Protasium affici, non potuerint se continere à lacrimis, nonnulli quoque & Deo Domino nostro ac Patri Visitatori gratias egerint. Dum autem Pater, completo diuino officio, cum alijs Patribus & altaris Ministris se recipit in Sacrum; Dominus quatuor Iaponenses adierunt Dominum Protasium ei gratias

gratulaturi, qui vicissim magno affectu gratias egit Domino Michaëli, tribusque reliquis, quod labores tam longi itineris sustinissent, tantumque thesaurum à summo Pontifice, cum tanta sui nominis amplificatione, attulissent. Similiter Pater Visitator cum aliis Patribus ei gratulati sunt, ipse verò totis artibus exultabat, multoque animi sensu grates agebat pro favore, ipsius opera per sanctiss. D. N. præstito. Abierunt inde omnes una ad palatium Domini Protasij, muneribusque Pontificiis in locum perbellè ornatum, more Iaponico, maioris honoris causa, repositis, cognati omnes magna contentione agebant gratias & P. Visitatori, & Domino Michaëli Dominusque Protasius palam affirmabat, sibi in ipsa receptione sacri ligni Crucis novas vires accessisse, & ad aliam vitæ rationem instituendam obligatum. Et mox curavit fieri arculam auream, in quam sancta Crux imponderetur; putabat enim eam, si nuda deferretur, non satis reuerenter tractari.

P. Visitator tandem Canzucam reuertit, relictis Dominis Iaponensibus apud D. Protasium, quorum causa multa spectacula, aliaque publica latitiæ signa, edita sunt. Post hæc P. Visitator profectionem instruit ad Dominum Sancium Omurandonum, D. Bartholomæi filium, cui eadem carimonia & solemnitate tradidit sacrum lignum & ensen, quæ ex parte suæ sanctitatis Dominus Michaël attulerat. Iaponenses adierunt D. Protasium ei congratulando: recepitque eadem reuerentia & gratiarum actione, qua D. Protasius.

Regressus deinde P. Visitator ad Collegium, cum P. Vice provinciale visitationem inchoauit, magnamque consolationem accepit ex conspectu tot fratrum, in remotissimis istis partibus longè ab orbe Christiano disjunctis versantium, tantoque spiritus feruore spiritalique animi voluptate Deo seruientium, ut speciem planè præberent Collegij Europæi.

Hoc tempore, è principibus viris, qui venerunt salutatum Patrem, fuit Dominus Ioannes; qui (quoniam Meaco nunciabatur Quabacondonum non cogitare de Patribus restituendis, foreque necessarium, ut Collegium Canzucanum, ob portus marini celebritatem, è medio tollatur) operam suam offerebat pro conservando Collegio, in ditione sua; posse enim nostros ibi, cum sint extra hominum concursum, minore periculo, magis occultè versari. Domino verò Ioanne Canzuca egresso, Meaco per literas cognitum est, Iconocamum in reditu suo valde abalienatum à Patribus, eo quod P. Visitator nulla sui ratione habita, pro offerenda Legatione elegisset Cambioiendonum parum sibi amicum. Idè di-

Kk 3   cebat

cebat Cangonocamus; quanquam non apertè id diceretur, tantum sermone circumferebatur. Quandoquidem illi ex parte Quabacondoni Patrem vocassent, & tam officiosè comitatus sent, non debuisse honorem hunc alijs deferri. Quare P. Organus, huius totius rei conscius, curauit eos visitari, optimasque rationes reddi, cur electi non fuissent: nempe, quia Meaco abissent cum P. Visitator aduenisset, neque vllum mandatū reliquissent, quid agendum esset, ac proinde non solum nulla ratione ti possent, sed etiam culpe alicuius rei essent. Cum enim iussu vocari Patrem ex urbe, eo non expectato, nullaque commissa relictā, discessere, forrè quoddam existimarent, Legationem Quabacondono, cuius ingenium norant, non fore admodum gratam. Verum ut viderunt, tanto applausu & triumpho receptam, suarè atque etiam indignè tulerunt, tantam rem sua operæ auxilio non esse perfectam. Quocirca nec vilam admittere luerunt excusationem, maximè Iconocamus, qui disertè mabatur, se nomen nostrum apud Quabacondonum delaturum quoddam necdum à conuersione novorum Christianorum abstinentius, omnibusque ministeriis nostris, ut alias, fungeremur. Romanes vndique spargebat, & alios Dominos, Quabacondoni amicos & familiares, nostraque fidei hostes, sibi adiungebat, ut nobiscum culatis, res nostræ, omniumque Christianorum Dominorum discrimen vocarentur. Inter ceteros peruerterunt Amalcitainum intimum Quabacondoni amicum, qui Legationem presentat, & ei que persuaserunt Legationem fuisse falsam, & commentum merum Patrum, ut sic in gratiam redirent, & integritati suæ stituerentur. Egerunt quoque cum lacu no capitali nostro inico, qui fuit primus exilij nostri autor, semperque minatus est, perfecturum se, ut ne vnus quidem e Patribus in lagone remaneret, qui, ut Quabacondono est admodum charus, & summa vitæ suæ vendi libertate, ita in magnam trepidationem omnes Christianos coniecit. Hæc cum agerentur Meaci, & quotidie à Dominis Christianis recentes nuncij afferrentur cum seria admonitione, ut occultarem, dissolueremusque Collegium, Nouitiatum, & seminarium, ne occasio daretur maioribus periculis, omnes erant in magno matore & afflictione, crebrisque orationibus, sanctis sacrificiis, & castigationibus corporis rem Domino commendabamus, multisque consultationibus utebamur.

Interim Iconocamus etiam cum alijs nostris inimicis à peruerilla mente non discederet, tamen hærebant, nescientes an gratifutura esset accusatio Quabacondono. videbāt enim Augustinus

Ecun
rus,
den
Sec
Qu
qua
omn
ne,
imò
hisc
I
gafa
nob
bus
que
dic
latu
rian
dix
& P
ren
fua
no
latu
Ca
Ecc
gub
Ari
vtr
gan
ros
bit
ca
Ch
rec
pu
co
tic
git
lib
ber
Ecun

Iconocamindonum valde addictum **Quabacondono**: & **Iacui-**
nus, licet nostris infestissimus, eodem **Augustino**, ita Deo prou-
dente, utebatur patrono & Protectore apud **Quabacondonum**.
Sed tamen tandem inimici nostri suis sermonibus **Legationem**
Quabacondono suspectam reddiderunt, dicentes: Nostros nun-
quam è **Iapone** discessisse. Quo audito, mutato vultu subiecit, se
omnes occisurum. Sed quia tum progressus non est in hoc sermo-
ne, nec quassuit, unde id scirent, vel quo loco essent res nostræ,
imò ad aliud argumentum transit, nihil præterea ausi sunt
hiscere.

Iconocamus & **Cangonocamus**, prædicti gubernatores **Nan-**
gasachentium ditionis **Veamen**sis, antequam **Quabacondono** de
nobis loquerentur, magna celeritate mandarunt suis **Officiali-**
bus, ut tollerent omnes **Cruces**, quæ erant in ditione **Vramensi**,
quod & fecerunt, re primùm **P. Rectori** **Nangasachensi** indicata,
dicentes, se non posse non exequi, quod eis mandatum esset, sub-
laturos se **cruces**, sed nullam aliam **Christianis** irrogaturos iniu-
riam. Qua re cognita **Christiani**, se potius mortem oppetituros
dixerunt, quam passuros ut **Cruces** deicerentur. Sed **P. Visitator**
& **P. Prouincialis** ad cauenda maiora mala existimarunt permit-
tendum esse, ut tollerentur, & decenter conseruarentur, donec in
suum locum melioribus temporibus restituerentur. In hac turba-
tione etiam rumor perorere hæcebat, nos fuisse **Quabacōdono** de-
latos, ipsumque summo furore accensum mādasse **Iconocamo** &
Cangonocamo ut irent **Nagasachum**, ut funditus euerterent illā
Ecclesiā, & quotquot inuenirentur in **Scimo**. Alii dicebant, illos
gubernatores venire, ut in exilium mitterent **Omurandonum** &
Arimandonum; imò non deerant, qui dicerent eos adæpire, ut
vtrumque è medio tollerent. Veritas autem, quam ex literis **P. Or-**
gantini cognouimus, & ex aliis, erat hæc: nos verè fuisse accusa-
tos, & **Quabacondonū** iussisse **Iconocamo** & **Cāgonocamo**, ut su-
bitò proficisceretur versus partes **Nangasachensium**: unde quiuis oc-
casionē hausit, effuriēdi cōtra nos, quicquid libēret. Interim vari
Christiani ex diuersis partibus cōfluebant, ut præteritorū rationē
redderent **Patribus**. Existimabant enim iam appropinquare tem-
pus profundendi sanguinem pro fide. nam videntes **Quaba-**
condonum, post exceptam tanto applausu & honore **Leg-**
ationem, in veterem eumque maiorem recidisse furorem, co-
gitabant omnia iam pessum itura, nec vllam superesse spem
liberationis. Verū **Patres** freti fiducia singulari, quam in **Deo**
benedicto collocarāt, experiētiāq; crebra auxilii diuini in simili-

bus tempestatibus, non dubitabant, se hoc quoque licet præ
 ti periculo liberandos. Atque hac pace & serenitate animi,
 maximè in Superioribus elucebat. mirum est, quantum animi
 sint ceteri Christiani: Siquidem in rebus societatis cernebant
 minimam quidem factam mutationem. Dum hæc aguntur, Ma-
 co adest Omurandonus & auus Arimandoni, cum multis
 Patris Organtini, & omnium Dominorum Christianorum
 rum partium, qui ardentissime rogabāt P. Visitatorem, ut re-
 cietatis omnes in locum tutum transferret, & Ecclesias in
 formam redigeret, ut similes essent profanis domibus, aut
 eas clauderet; ut si Quabacondonus veritatem rei examinandam
 suscipere, Patres deprehenderet innoxios, intelligeretque
 vivere in occulto, quasi exules, atque ita occasionem capere
 placandæ. Scribebant idem Domini præterea Iacuinum dum-
 mē eos reprehendisse, & comminatum esse; si post reditum
 mandopi & Omuradoni non exterminarent subitò P. P., re-
 tionibus suis se eos deserturos, non posse se, quantumvis velle,
 fauere, cum Quabacondonus prorsus abhorreat à Patribus, &
 ligione ipsorum. Eisdem minas eiecerat in Gominū insula Go-
 næ, & Tonum Firadensem, ambos Ethnicos, quod Patres in
 prouincias deportassent. Vnde & Dominus Gotanus per nuntios
 admonuit Patres, ut discederēt; posse eos tēpestate sedata
 Quæ res illarum partium Christianos in magnas afflictiones
 lacrymas coniecit. Idem tentauit Tonus Firadensis, mittens
 quos, qui ex se Domino Hieronymo & Domina Isabella per-
 derent, non esse iā tēpus vel retinendi Patres in ditione ipsorum
 vel profiteri Christi religionē, nisi velint iacturā facere totius
 tus. Sed Hieronymus in fide firmus & cōstans, etsi sciret, unde
 cii isti venirent, percontatus est, nū ista monuissent nomine
 ni? cumque respondissent, Non: Si, inquit, non venistis Tono-
 mine, non aliud habeo dicere vobis, quàm me meosq; fratres
 de ab aui mei tēporibus fuisse Christianos, & tales nos velle
 ri; nec, quia Christiani sumus, vquam destitimus fideliter ser-
 re Tono. Breuiter, non solum non dimisit Patrem, quem in
 tria sua detinebat, sed etiam cogitabat recipere eiectos à Go-
 Hæc temporum iniquitate Pater Visitator, & Pater Vice-
 uincialis varia consilia, tam cum aliis Patribus, quàm cum
 minis Arimæ & Omuræ, habuerunt, ut remedium aliquod affe-
 rent tum hominibus, tum terris ipsorum. Et ad demonstrandam
 quanta conueniebat, fidelitatem, Pater Visitator eos sece-
 periores reddidit omnium, quæ Meaci gerebantur, indeque
 Dom

Dominis Christianis scribebantur; addebatque nos potius paratos esse mori in Insula aliqua, deserta, quam in discrimen deturbare personas, eorumque fortunas; si autem illis aliud videretur, Patres eorum ditione excessuros. Verum, quantam virtutem iam dicti Domini in hoc turbine Ecclesiæ ostenderint, verbis exprimi non potest. Si enim alias in persecutione, nunc certe omnem expectationem nostram, eorum virtus superavit, facinusque edidit æterna dignum memoria, ab omnibus Europæ Principibus magni æstimandum. Nam ambo audacter responderunt; se etiam si capitis periculum adirent, nullo modo passuros, ut vel minimus frater, eorum terris excederet. Nec non posse se id permittere sine graui præiudicio suæ existimationis, & manifesto discrimine totius Christianitatis, eoque magis, quod Patres dimissi non possent habere locum in quem se reciperent. Præterea, sicut Patres toto superiore quadriennio cum periculo vitæ & fortunarum in eadem ditione remanserunt, à quo tamen diuina gratia sunt liberati; sic & nunc remansuros, eodem Deo protegente; eoque ampliùs, quod sicut alias fiduciam magnam collocassent in Cruce miraculosa, quam Dominus noster eis ostendit Arimæ, (ut scriptum est proximis annis) ita multo magis nunc debere confidere, se virtute preciosi ligni S. Crucis, à Vicario Christi missi, à nouis periculis liberandos. Ne tamen humanæ prudentiæ & circumspectioni omnem viam præclusisse viderentur, iudicarunt expedire, ut ex vrbe Canzucana, ubi portus est maris, & locus satis publicus, Collegium cum Domo probationis, transferrentur in locum ditionis interioris, siue coniunctim siue separatim, offerrebatque D. Protasius loca, quæ ad id viderentur magis opportuna, adiuncto auxilio & hominum, & lignorum necessariorum. Existimauit quoque Nouitiatum remouendum à propugnaculo Omurano, propter frequentem concursum Ethnicorum, duoque alia loca, quò migrari possit, nominauit. Deinde, ut aliquot primariæ ædes, particularim autem Arimæ & Omuræ, & aliquæ Ecclesiæ, per quas Ethnici iter haberent, sic accommodarentur, ut foris non præberent speciem Ecclesiarum, in quibus Patres delitescant: sic enim vacuos futuros omni periculo, & populum in sua deuotione perseveraturum; non necessarium esse istum externum apparatus ad retinendam pietatem, satis esse, si Patres non absint, quorum opera visitentur, & sacramenta eis administrentur.

Denique, ut magis eluceat constantia horum Christianorum Principum, sciendum est, etiam si nos retinendo in suis ditionibus

contra Quabacondoni mandatum in discrimen vitæ & for-
narum se coniecerint, tamen, quamdiu Legatio expectata
opinio increbuit Quabacondonum studio dissimulasse omni-
donee peracta Legatione nos in pristinum statum restitueret.
Verum, cum nunc post perfectam Legationem id factum non
imò dixerit, se trucidaturum omnes quotquot de nostris esse
in Iapone, & sanctam legem nostram radicitus euulsurum, nos
quoque recenter de crimine confictæ legationis sint delati, ce-
rum est periculum in nobis retinendis esse magis manifestum.
tamen, his non obstantibus, Domini illi noluerunt consentire
nostrum excessum. Sed quia Patribus visa est res maximi pericu-
ram multos simul versari in loco, ita ab hominibus frequenter
actum est de transferendo Collegio & Nouitiatu in Amacusam.
Quod cum D. Protasius nulla ratione probaret, opus fuit P. Vi-
sitorem Arimam proficisci, & deducere hominem a sententia
qui tandem assensit ut Collegium transferretur Amacusam,
ea conditione, ut minimum seminarium in sua ditione reman-
ret. Omuradonus verò noluit consentire, ut Nouitiatus trans-
ferebatur Amacusam, nisi adjuncto pacto, ut præter Patres, qui cur-
gebant Christianorum, Omuræ quoque manerent illi, qui
bant operam linguæ Iaponicæ addiscendæ.

His ita constitutis, P. Visitator certiores reddi curauit Do-
num Ioannē Amacusandum, qui etiam instabat atque etiam
Collegiū cū Nouitiatu & seminario in suam ditionem immigra-
rēt; nam præterquam quod summo amore prosequeretur Patres
quibus hoc perfugium offerebat, hoc quoque operæ precium
cturi eramus, ut inter ipsum & Augustinum pax magis con-
maretur.

Ac quia difficile erat, subito instituere migrationem hæc
maximorum domiciliorum, (in quolibet enim, de nostris, alu-
nis, & famulis, numerabantur centum capita) maxima diligenti-
vsi sumus, tum in aptando Seminario in loco quodam, dicto
chirao, tribus passuum milibus ab Arima disuncto, tum in loca-
do Collegio & Nouitiatu in vrbe Amacusana. Nam, cū egeremus
multorum auxilio & brachio istorum Dominorum, D. Protasius
omnes homines necessarios subministravit, sic ut quotidie opera-
essent nunc ducentæ, nunc trecetæ, sæpe etiam mille. Vnoque
citer mense eò productum est ædificium, ut omnes mirarentur
quo inerant duæ aulæ grandes, quæ continerent 90 alumnos, et
suis cubiculis pro decem Patribus & fratribus aliisque necessariis
locis. Qua in re Arimandoni imprimis eluxit singularis in no-

amor & studium . nam & ipse id temporis in propugnaculo Arimenſi & Scimanbarano operam dabat certis ſtructuris erigendis, magnumque ſuorum hominum numerum continuò occupabat ex Mandato Quabocondoni; & tamen, neglectis rebus ſuis, in noſtras totus erat intentus.

Eodem tempore Amacuſæ, ex ædibus, quas illi Tonus dederat, & nos antè habebamus, extructum eſt Collegium capax hominũ è Societate 60, ac præterea 60 alumnorum ſimul & famulorum. Hanc Collegii & Nouitiatus fabricam Dominus Iohannes, vt amore eodem in Societatem, ita pari celeritate & numero operatum, quo D. Protafius, ad culmen perduxit. Interea res Arimenſes & Omurenſes ita ſunt compoſitæ, vt manentibus licèt Patribus nullæ ibi Eccleſiæ fuiſſe viderentur; Chriſtianisq; indicatum eſt, hanc moderationem neceſſariam fuiſſe, vt D. Protafii & Omuradoni res tutiore loco eſſent: & quamuis ſolaremur eos, ſpe ſedandæ breui tempeſtatis, nō potuerunt tamen illi ſe à lachrymis abſtinere. Vt verò omnibus conſtaret ſincerus animus D. Protafii, & Chriſtiani magis animarentur, voluit ipſe cum multis equitibus ſuis erigere ingètem Crucem, intra arcem ſuam Arimæ, inſtituitque vt quaque Dominica vnus è Patribus ſacrum Miſſæ in palatio ſuo faceret, & exhortationem ad populum haberet. Imò non ſemel dixit, ſi opus ſit, prouinciam ſuſcepturum concionandi Equitibus ſuis & aulicis.

Non deerant hoc tempore noui nuncii Meaco allari de rebus Quabacondoni, certòque referebatur nos eſſe accusatos, nonnāque ſuſpicionem de Legatione illi obortam; curaſſe quoque ſcribi ad Viceregem epiſtolam valde ſuperbam & arrogantem, in eāque affirmari, ſe noſtros omnibus ſuis regnis exterminari, eo quòd imperia doctrina peruerſiſſimæ legis ſuæ Iaponios imbuifſent, minatum denique ſi in regnum ſuum redirent, ſe eos membrarim concifuros.

Creuit metus aduentu Iconocami & Cangonocami ad urbem Nangafachanam, quorum vterque dicebatur in comitatu habere duo millia militum. Meaci quoque multa conſilia agitabantur inter Iacuinum & alios apud Quabacōdonum. Quidam aiebant, ſi Nangafachi Eccleſia euertatur, & Patres amendantur, fore, vt naues Luſitanorum non redeant, pereantque maximi momenti commercia: Alii negabant id futurum, inter quos erat Tonus Firandepſis, & Iacuinus, qui poſtea iactauit, ſine dubio Eccleſiā Nangafachenſem redigendam in cineres, re a Quabacōdono nō alia de cauſa diſſerti, quā quia ibi adhuc ageret Legatus,

eo verò

co verò digresso, nec illam nec vllas alias in his partibus per-
 furas. Itaque cum omnes essent contrarii nobis, nullus adeo
 causæ nostræ suscipere patrociniū, vnumque remedium & re-
 gium supererat, omnem spem & fiduciam reponere in promi-
 tia diuina. Nihilominus Pater visitator & Pater Viceprovinci-
 decreuerunt ad breue tempus cum aliquot Patribus con-
 tribus & aliis Nangasaci harere, tum quia impendebat tempus
 quo appellere solet Naui, & expectabatur aduentus Iconoclastarum
 & Cangonocami, tum, quia quamdiu ibi erat P. Visitator
 mine Legati, poterant etiam palam & sine periculo remanere
 Ili Patres, quasi eius socii: Et si prius purauit adeundum Col-
 Amacusanum, vt fratres solaretur, & in Societatem recipere
 tuor Dominos Iaponenses, qui Romæ fuerant. Hi enim vt
 exitu suam professionem clauderēt, postquam à Deo electi
 vt magna quædam opera in Iapone perficerent, & cum P. Vi-
 tore Meaci magno honore affecti essent, muneraque Sancti
 N. D. Protasio Arimandono & D. Sanctio Omurandono
 lissent, planè decreuerunt, seculo deserto ex Christi consilio
 cietatem nostram inire. Quod etiam si ante professionem Mo-
 sem facere constituissent, tamen tandem maluerunt primo
 nibus antè dictis negotiis finem imponere.

Cœperunt ergo magno studio & submissione animi obsequi
 P. Visitatorem, vt ipsis aditum daret ad Societatem, quæ res
 gnum gaudium & consolationem omnibus attulit. Nam cū
 tempore in summo discrimine nostra omnia versarentur, &
 jores in dies calamitates capitibus nostris impenderent; cœ-
 quoque eorum tam essent copiosi & potentes, vt nihil illis de-
 potuerit, admiranda apparuit Dei providentia in hoc eorum
 posito, & maximè in Domino Michaële, & Domino Mantio,
 nullis conatibus matrum, etsi infestissimarum, passi sunt se ad
 no consilio absterri: quin & Mantius fratri suo Iusto, iuuen-
 annorum, auctor fuit, vt eandem viam ingrederetur: exem-
 nim eius ita commotus fuit, vt non multo post, expugnatis
 nibus difficultatibus & maternis minis, ac Icodoni sui consan-
 nei, aliorumque, Mantium sequeretur, libere respondens suis
 passurum potius, vt in mille frustra dilaceretur, quàm vt voto
 non faciat satis. Et Dominus Michaël, cū gratias ageret Dom-
 Protasio, affirmavit, se potius ingressurum Societatem, quàm
 cepturum quoduis regnum vel dominium quantumcumque
 gnum, vt est Arimense, si offerretur. Omnes autem quatuor
 tabant, neque existimationi suæ neque saluti animarum suarum
 con-

conuenire, si ingrati essent Domino Deo, & nō se, pro summo beneficio, (quodd ex omni Iaponia soli ipsi delecti essent, ad spectandas res tantas in Europa, tantōsque honores vbique recipiendos) totos vicissim Deo offerrent: atque hoc ipso facto omnibus testimonium relinquerent, quanta vidissent. Denique postquam dies aliquot exercitiis spiritalibus dedissent, & facti sui rationes expēdissent, P. Visitator eos Amacusam duxit, & ad 25 diem Iulii anni 1591 in S. Iacobi festo sunt in Societatem recepti, sicut & octauo post die Mantii frater Iustus. Omnes autem nunc tale prēbent de se virtutis exemplum & specimen, vt nō dubitemus eos aptissima fore instrumenta ad conuersionem Iaponiæ.

His peractis Patres regressi sunt in portum Nangasacum, quo ex Cina Lusitanorum Nauis ad 19 Augusti diem appulit; in cuius aduentu intelleximus, quod optabamus cognoscere, felicē statum Ecclesiæ sanctæ, Regiæ Majestatis, & Paternitatis Vestræ, aliæque diuersa noua de rebus Europæ & Societatis. Appulsa ad litrus naui, statim aduolarunt officiales Iconocami & Cangonocami, eamque noctu diuque custodierunt, ne per scaphas aliquid ex ea efferretur: aiebant enim Quabacondonum velle coëmere omne aurum naui, & idcirco mādasse, vt annotaretur, quot partes auri in naui essent. At Lusitani restiterunt, & iam dilapsis triginta diebus, cū rādium continuæ illius custodiæ deuorare nō possent, constituerunt occultē submittere Lusitanum aliquem ad Quabacondonum, qui eum huius rei certiorē redderet. Interim allatæ sunt litteræ, Iconocamum & Cangonocamum cum magna hominum manu tendere Nangasachum, & quoniam de causa aduentus non constabat, magna erat in portu trepidatio. Quia verō P. Visitator, post acceptas Meaco literas, timebat, ne magna huius tempestatis pars incumberet in Societatem & Christianos: operam dedit, vt quamprimum mitigarentur animi Dominorum gentilium, & imprimis Iconocami, misitq; qui eum visiteret, simulatque ad suam ditionem peruenisset. Vbi verō Nangasachum ingressus est, subitō misit quendam Patrem, qui eum inuiseret, & sequenti die ipse eum inuisit, & licet deprehenderit Cangonocamum humaniorem factum, Iconocamus tamen persistebat in sua animi alienatione, imō disertē aiebat, nullum superesse remediū Patribus, & actum esse de nobis apud Quabacondonum. Erant id temporis ibi multi mercatores Meacenses & Sacaiiani, & variorū Dominorum Iaponiorum Procuratores, qui ad aurum coëmendum plusquam triginta millia ducatorum attulerant. Hi cū viderent, quō spectarent consilia dictorum gubernatorum, publicēque

ceque diceretur; Quabacondonum velle comparare omnia sed pretio longè discrepanti ab eo, quod obtulerant Mercantibus fidem adhibebant. Quare Lusitani statim se in naves cepere.

Iconocamus verò varios nuncios submisit, qui cum Prefecto navis de negotio auri tractarent: sed per officiales ei indicatum est, se hac in re nihil effecturum apud Lusitanos nisi operatum, qui apud eos in magno precio essent, idque experientibus; ad quod respondit se non egere opera Patrum, pollicens quicquid vellet, ipsum cum Lusitanis transigere. Verum postea nec Praefectus navis nec Lusitani eius votis fecerunt satis, effici potuit, itaque molliri eius animus capit, & per vnicuique calem, qui erat Christianus, aliosque Christianos, quos testes habebat, legationem admodum benignam instituit ad Praetorem, rogans ut ne operam suam in hoc negotio denegaret. Sed ut Pater, probè perspiciebat, quò vergerent eius consilium, & quid conveniret agere Lusitanos, ita negotium diu esse arduum & difficile. atque ita mensis integer Iconocamus non sine magna molestia, exiit. Pater autem sciens Iconocamus non habere à Quabacondono potestatem faciendi quicquid contra navem, licet eam iactaret, eumque reformidare respondens quod Lusitani à Quabacondono expectabāt, ita re uniuersum nihil concludendo, transegit, ut Iconocamus & Cangonocamus de fœderis fuerit factum satis. Nam sanctè ei promiserunt, se in postea causa Patrum patrocinaturos, commune facturosque Quabacondonum, conservari non posse consueta inter Iaponios & Lusitanos commercia, si Patres Iapone exigantur. Interea cognovimus Lusitanum supra dictum, cum Meacum attigisset, certiores didisse Quabacondonum de conatibus Iconocami & Cangonocami in extorquendo omni auro, eumque re intellecta, non furore accensum in utrumque, amicosque eos movisse deinde eis periculo, ipsi certè, ut didicerunt Lusitanum reddere responso contra se impetrato in fauorè Lusitanorum, cogitantes de capeienda quamprimum fuga, post longā cum Visitatore, & postea ipse Cangonocamus inuisit, tractationem. Tandem Lusitanus cum equite Quabacondoni Nangasachum appulit, eques magna humanitate Lusitanos allocutus est, & graviter Iconocamum & Cangonocamū inuectus, apertè affirmans: Quabacondono vehementer displicuisse utriusque factū, ut voluntati suæ omnino cōtrariū: se omnē Lusitanis in mercibus distrabere relinquere libertatē, mandavitque; officiales, qui molestiam

attulissent, conici in carceres, & condignas de eis penas sumi. Scripsit etiam epistolam ad Iconocamū & Cangonocamum, cuius exemplum voluit dari Lusitanis, tam aculeatam & asperam, ut ipsimet mandarent Officialibus suis vincula injici, parumque abfuit, quin omnes in extremum exitiū venirent. At post perpeffas multas arumnas Quabacondonus eis noxā condonauit, sed ita, ut portus Nangalachanus in posterū cederet primariis à populo, qui dicuntur Ottonas, qui cum omnes sint Christiani, non potuit nō hoc nobis esse gratissimum, nempe seruitute hominum gētilium deinceps, quod non sine singulari Dei prouidentia accidit, vindictis. Quamquam & aliud ex hoc euentu, diuino nutu, consecutum est bonum; nam Officialis quidam Iconocami existimans iam actum esse de vita sua, ob beneuolentiam a Patribus praestitam, manus dedit Christo, & sacris aquis tinctus est. Idem fecere quidam alii, & facerent plures, si libertas praedicandi fuisset, itaque his paucis, ad auertenda maiora mala, contenti fuimus.

Cum deinde tempus aduenisset, quo Lusitana nauis soluere solet in Cinam; Quabacondonus voluit respōsum mittere ad Viceregē, & quoniam adhuc habebat suspectā Legationem, nō solū epistolā ad Viceregē dedit admodū arrogante, ut diximus, verū etiā capita quaedā in Patres adiecit, similia iis quae publicauit, dū primo nos ē Iapone exulare iussit, cōfingēs se eicere P. quod traderet legē impiā, & replea Camis & Foroquis idolorū suorū euerteret, aliaque faceret, cū bonis moribus & legibus Iaponiē pugnātia. P. Organtinus tūc agens Meaci effecit per quosdā Christianos, ut exemplar epistolae, & capitum illorum obtineretur, & ad P. Visitatorem mitteretur. Vox cōmunis omnium Christianorū iuxta ac gētiliū erat, nauē depulsa, de nouo publicanda esse dicta capita, ut ita occasio daretur rollēdis ē medio Patribus, qui in Iapone remāsisset. Quare D. Christiani Meaco scribebant, non opus esse aliud facere, quā ut ades ceteris maiores euerterentur, & Patrum fratrumque praecipua pars migraret in Cinam, pauci autem occulti remanerēt, alioquin tam ipsos, quā Dominos, qui eos in ditionibus suis detinent, in maximum discrimen vocandos. Pater Visitator perlecto exēplo epistolae, & capitum dictorum, scripsit P. Organtino, ut, quacunque ratione posset, efficeret, ut Quabacondonus epistolam mutaret; & si alius non sit, qui velit ei de ea re loqui, frater saltem noster Ioannes Rodriquez legationis interpretes eum adeat, & dicat, Patrem intellexisse, quid ad Viceregē scripserit, eumque vehementer dolere esse illo modo scriptam, planeque constituisse, quandoquidem eam offerre non audeat, nec secum

quidem

quidem eam deferre. Dum P. Organtinus querit hominem, causam nostram agat, ecce Deus mouet cor Gubernatoris Meacensis, Guennifoin, gentilis, Quabacondono valde addidit & nomine prudentiæ, modestiæ, & indei celebrato: etsi nihil ab alienatus esset à nobis, quod P. Visitator ab initio sibi fuisset commendatus; etsi Pater officio suo in eo salutando defuerit. Cum ergo nomine P. Organtini frater quidam ei loqueretur, fortè ei aderat alius gentilis amicus planè ignotus, dum audit fratrem commendantem Gubernatori res Societatis vicem dolens nostrorum, cepit obsecrare Gubernatorem, ut Patrum causam agere, esse homines probos, quibus aduersentur, eosque deferant falsò apud Quabacondonum patrocinentur.

Commotus hoc sermone Gubernator respondit, se libenter obsecuturum, sed magnam fore difficultatem in mutanda stola, quod esset iam conscripta & signata, erat autem à quodam Bonzio composita. Quodam ergo die, cum Quabacondonus dicto gubernatore, præsente Quambioiendono & aliorum familiarium, loqueretur, petebat, num omnia essent expedita, quæ erant mittenda ad Viceregem, respondit autem Gubernator, nec aliud superesse, quàm ut mitterentur. Replicabat Quabacondonus se vehementer suspicari, Legationem fuisse ficticiam, Patres se fefellisse, ac proinde dubitare, num vlla munera amandare ad Viceregem. Tum Gubernator subjunxit, facile se cognosci rei veritatem ex interprete Legati & aliquibus Lusitanis, quos sua Excellentia posset curare ad se vocari. Et Quabacondonus, Rectè, inquit, loqueris, & confestim eos accersiri. Venit ergo Ioannes Rodriguez frater noster, cum Lusitanis, qui cum eo remanserant, quibus, antequam mitterentur per Gubernatorem eundem, & alium gentilem, indicari, se vehementer dubitare de Legatione, ac proinde indicaret, quomodo res contigisset, & quod argumentum haberet à Vicerege verè profectam esse, deinde si remitteret ei munus, quis redditurus esset ei de ea re responsum. Respondit frater confidenter, quod ad Legationem attinet, non posse eam in dubio vocari; cum res fuerit omnino publicè gesta, ut quod Legatus toto comitatu aduenerit, tot regna transierit, tanto tempore in ea hæserit, equos aliasque res Indorum proprias, quæque potuerint occultari, adduxerit: & si Vicerex illa non misisset, fieri non potuisset, ut alia via illa mitterentur: deinde, quod Legatus publicè è naui cum quatuor Dominis Iaponensibus

descenderit. Addidit præterea Excellentiam suam posse ex multis Lusitanis rem explorare, qui tunc temporis in portu & naui fuerunt. Ad hæc non potuisse confingi Legationem tam splendidam & tam publicam; nam si ad aures Viceregis, uti omnino venire poterat, peruenisset; valde grauitè tulisset rem tantam nomine suo confingi. Gubernator quoque aliquid, quod in rem nostram faceret, adiungebat. Atque ita factum est, Deo iuuante, ut Quabacondono fuerit satisfactum; ipseque affirmarit, agnoscere se, ita se re habere. Idem confirmabant alij Domini, qui præsentès aderant. Quod verò ad munera attinet, quæ Quabacondonus cogitabat destinare ad Viceregem, subiecit idem frater, etiam si satis sit in ea re testimonium omnium Lusitanorum, verè tradenda esse Viceregi; tamen, ut certius de re constet, posse eum mandare, ut socij aliquot Legati in Iapone obsoles permanent, donec ex India responsum de redditis muneribus afferatur. Ad quod respondit, rationi consentanea esse omnia, & idcirco subito dedit illi aditum, multaue percunctatus est, cum significatione approbationis responsum, & addidit, se hæcenus nunquam bene de his rebus informatum, Patres esse extra culpam; exilio causam dedisse quosdam ab iis institutos Christianos, qui exigua prudentia & nimio feruore contenderant omnes suos subditos adigere ad suscipiendam Christianam religionem, (videbatur autem digitorum intendere in Iustum Vcondonum) qui multis persuaserant non solum ut sacris nostris initiarentur, verum etiam ut idola Chamis & Fotoquis euerterent, & subditos omnes ad ouile Christi pellicerent. Verum ille ea in re nullam culpam agnoscit, sed magnam potiùs gloriam suam, ut re vera est. Quærebat quoque, num omnes in India essent Christiani? Respondit frater, Indiam esse regionem maximam, in eaque varias esse sectas, & liberum cuique esse aditum ad Christianam, & ideo Patres in omnibus India partibus, nullo contradicente, eam diuulgare. Ex quo responso consolationem aliquam accepisse videtur, nam subiecit, in Iaponia cuique liberum esse, sequi sectam quam velit. Sed quia Iaponia sit regnum Chamis, cui omnino repugnet doctrina Christiana, non posse eam bonam esse pro Iaponia, licet bona sit pro India. Addidit, placere sibi commercia Lusitanorum, velle se mittere quosdam salutatum Viceregem; permittere se quemque eam religionem colere, quam suscepisset; parum referre, etiam si aliquot minorum gentium homines in Iaponia sint Christiani. Inter alia deinde quæsiuit à fratre, quare vnus è Patribus Legati officio functus fuerit, cum tamen omnes fuerint exilio multati.

Tom. ij.

LI

Respon-

Respondit, Patrem alias fuisse in Iaponia tempore Nabunae antecessoris, cumque post reditum in Indiam didicisset, suam cellentiam peruenisse ad Iaponiæ sceptrum, & Patrum esse famam & Patronum, visum esse faciendum ut Iaponiam cum hac gatione, quandoquidem iam aliquam Iaponiæ notitiam ex parte ipsa collegisset, repeteret: Cum autem ex India discederet, dum ei constirisset de Patribus exilio multatis. Denique post longum sermonem, cum magna significatione latitiae, iussit afferri aliquot dona, quæ ad Viceregem erant mittenda, voluitque tantum indui armis, quod erant quoque mittenda. Atque hinc res maiorem opinione spem conceperunt, feliciorem fore nostrarum exitum, quam vnquam fuerit expectatum. Gubernator inde fratri dixit, Quabacondono totam eius relationem placuisse. Subiunxit se non esse similem eorum, qui fingerent se effectores; & postea facerent omnia contraria. Hac occasione exponit illi rerum nostrarum statum, demonstravitque necessarium conscribi aliam epistolam ad Viceregem. Promisit se facturum, & effecturum, ut epistola mutaretur, modò aliqui Patres obsidibus Nangasachi remanerent, sed à prædicatione diuini legis abstinere. Sic, inquit, necessariò faciendum est, si metis habere patronum, si enim secus fiat, conijcietis me in dilectum apud Quabacondonum, & ex amico redderis hostem infestum. Habete patientiam modò; nam sublato Quabacondono, potestis legem vestram propagare.

Idem frater postea fuit salutatum Iacuinum, nullo signo cans se scire illum nostræ religioni capitalem semper hostem fuisse. Licet exterius semper ostenderet se esse P. Visitatoris amicum, Iacuinus falsus est, Quabacondonum post colloquium fratris de mutatum, nec se mirari eum suspectas res nostras habere cum multos secum habeat, qui pessimè de rebus nostris loquuntur. Monuit, ut P. Visitatori scriberet, fortiter ferret ad rem omnia. Sperari breui meliora, temperaret ardorem Christianorum degentium in Scimo, Patresque iuberet se domi continere & à prædicatione abstinere; Quabacondonum velle præstare ubi obedientiam, esseque hominem simplicem, qui paulatim magis placaretur. Multa alia quoque consilia dedit, ut & ipse mutum mutasse videretur, reque ipsa declarauit se rectius ad fidem Christianam. Non parum hanc Iacuii mutationem promouit benevolentia Nangasachi præstita eius Procuratori, gentili quidem, sed homini à natura probo, qui toto peccato recepit se causam nostram Iacuino probaturum, ut & fecit, cuius

dixit, si Patres non maneant Nangasachi, nullam Iaponiis amplius fore negotiationem cum Lusitanis, omnia commercia finem habitura, nauiem non redituram: quo sermone planè mitigatus est.

Sub hoc tempus obiit vnicus duorum annorum filius Quabacondono, qua morte magnum accepit vulnus, Chamis quoque & Foroques, orationesque Bonziorum in minore æstimatione esse caperunt. Post diuturnum verò luctum & magnificas exequias, factus mansuetior, reuocauit ferè omnes, quos in exilium amandarat. Et nos cum Icondono magna spe lætabamur. Interim Gubernator capta occasione sermonem renouauit de epistola ad Viceregem mittenda, addens, Legatum sibi scripsisse, se valde dolere ob argumentum epistolæ, si eo modo perferat ad Viceregem, fore ingratißimam, & quoniam sua Excellentia vellet retineri cōmercia amicitiamque Viceregis, necesse esse, vt alia epistola longè à priore diuersa exaretur. Acqueiuit Quabacondonus, & subito voluit aliam exarari. Sed quia Bonzij priorem scripserant, consilium mutavit: cumque postea cum gubernatore aliisque Dominis colloquium habere perebat, paratane essent omnia pro Vicerege; & responsum est, non superesse aliud nisi vt alicui consignentur & mittantur, tum ille quærere, an conueniens sit Nangasachi aliquos ex eis relinquere obfides, & quot esse possint. Respondit Gubernator, sibi videri relinquendos decem vel viginti, quoque plures relinquerentur, eo melius esse. Tum ille, sibi quoque idem videri, & conuertendo se ad reliquos Dominos, specie sciscitandi, omnes simul respondere, idem sibi videri. Vnde apparuit, iam esse placatum: & ad continuanda commercia cum Lusitanis, obtinendumque ex sua legatione responsum, voluisse Patres remanere Nangasachi: Sed vt ostenderet, se non esse inconstantem, & magis haberet subiectos, consilium secutus est de retinendis aliquot Legati sociis.

Paucis pòst diebus frater Ioannes Rodriquez à Quabacondono vocatus est, vt commendaret ei munera & literas ad Viceregem, multisque verbis eum ambulando beneuolè allocutus est, affirmans, se velle habere magnum cum Vicerege cōmercium: Lusitanos & Iaponios fore vnum & idem, Patres in rebus actis vacare culpa, sed quia Iaponia sit regnum Chamis, non bene illi conuenire cum lege nostra. Omnino se optare vt magna inter vtrosque sit negotiatio, Lusitanos degere posse in quacunque Iaponiæ parte collibuerit. His & similibus verbis amicè eum à se dimisit. Gubernator quoque ei tradidit epistolam pro Patre Visitato-

re, qua indicabat, quandoquidem Quabacondonus mandavit ut decem ex sociis eius in Iaponiæ remanerent, in posterum felicitatem fore rerum nostrarum progressum, prorsus commendans, hoc tempore rumor aliquis excitaretur.

Hoc successu minimè expectato plurimum recreati sunt omnes Christiani, videbamurque illis quasi restituti. Nam intellegentes epistolam illam terribilem, contra Patres scriptam, esse mutam decemque socios ex mandato Quabacondoni debere manere Nangasachi, planè colligebant, neminem deinceps accusationem in nos ullam moliturum. Itaque nova lux omnibus videbatur orta, & diuinæ providentiæ potentiam admirabantur, quòd tempore nullum mali remedium superesse visum est, extrema tempestas, digresso Patre, omnium imminere capitibus, sceleratus vultus Quabacondono redierit. Ita factum est, ut fides in uerbum Christianorum pectoribus multum sit corroborata, & in tranquillitate magna & pace, ac in primis P. Visitator, videri gerimus. Etenim cum necessarium esset etiam in Indiam recedere Quabacondono aliqua novæ offensionis in Christianos occasio suppeditaretur, ipse verò & nos omnes in magno esset metu & angustia, si in tam afflictio statu res Christiana manere magno beneficio affecti fuisset, si vel unum Patrem Nangasachi nobiscum retinere licuisset. Verum Deus totis his quinque annis persecutionis in nullis, quantumvis magnis, afflictionibus turbis nos suo solatio destituit. Primum enim omnibus Patribus & fratribus firmissimam communicavit spem, omnium periculorum & difficultatum breui finem fore, simulque animam & precor dedit, milles potius morte occumbendi, quam Christianum nomen deferendi in Iaponiam accedit, quòd in æstu tribulationum & novis rumoribus ingruentium grauiorum tempestatum, tam in pace & securitate vivebamus, ut ipse P. Visitator obstupescere neque aliud esse poterat, quam ipsius Dei opus. Alterum solatio fuit, quòd benedictus Deus hoc ipso tempore tantam animi multitudinem Dominis Christianis contulit, ut nunquam dubitamus nos retinere in suis ditionibus, etiam si vitæ & fortunarum omnium ipsis adeundum esset discrimen. Qua re semper iniecta nobis spes est, non permissurum Dominum Deum, ut causa tuenda Patrum, illi iacturam faciant vel vitæ vel dignitatis sue. Certè Dominus Protasius, alique Domini, crebrò distabant, & fiderium pro amore Dei adeundorum periculorum, non tam imminuere in eis spem & securitatem, quam augere potius, adhibebant alij, cum Patres amore salutis Iaponiorum cum periculo

vitæ suæ remanere velint, convenire, ut ipsi quoque ad conservandos Patres in idem periculum se conijciant. Tertium solatiū fuit, quod quo plus crescebant minæ persecutionis Quabacondoniæ, de euellendo radicitus semine fidei Christianæ, hoc ampliùs Deo propitio fidei existimatio apud gentiles, desideriumq; Christiana sacra suscipiendi, creuerit, nec dubiū est, quin res sit omnino supernaturalis, si spectemus, quāto timore & tremore omnes seruiant Quabacondono. Nam etiam à maximis Dominis, quantūvis sanguine & genere coniunctis, mox atque in exilium abacti sunt, summopere abhorrerunt, nec ullus inuenitur, qui vel minima eis fauoris aut amicitiae signa exhibeat: nobis verò licet externis & alienigenis, & tantopere apud ipsum Quabacondonum exolis, maiorem quam vnquam honorem & reuerentiam præstiterunt. Quartò voluit Deus nos etiam consolari, quod Ethnicorū quorundam animos ad nos iuuandos & à periculis liberandos excitauerit, ut Gubernatoris illius Meacensis, & Procuratoris Iacui, & aliorum, & quod ampliùs, quod ipsum Iacuinum impulerit ad suscipiendum nostri patrociniū apud Quabacondonum, & retinendam amicitiam Augustini Eucnocamindoni, ac Patris eius Aicumindoni, Arimandoni, & Omurandoni, omniumque aliorum Dominorum in Scimo. Vnde etiam si nobis malè veller, ageretque cum dictis Dominis, ut nostros suis ditionibus exturbarent, nihilominus propter illos ab accusatione nostrorum abstinuit. Sicut & alij non ausi sunt nos accusare, quod viderent Iacuinum ipsum ad gratiam Augustini conservandam non solum non infestum esse Christianis, verum etiam eorum patrociniū suscepisse. Verum quia gratum fore Vestrae Paternitati existimo secundæ epistolæ responsum, à Quabacondono ad Viceregē datæ, subiungam illius exemplum.

EXEMPLVM EPISTOLAE QUABACON-
doni ad Viceregē India.

DOMINE, Recepi literas, quas Dominatio Vestra è tam longinquis regionibus ad me misit, in quibus aperiēdis & perlegendis visus sum mihi videre longitudinem leucarum terræ marique. Regnum hoc Iaponiæ, uti scribebas, cōtinet ampliùs Sexaginta Status vel ditiones, in quibus superioribus tēporibus magnæ fuerūt perturbationes & bella, nulla pax vel tranquillitas; multi enim impij & scelerati homines patriæ proditores in vnam conspirarunt sententiam de neganda suo Regi obedientia. Quæ